

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

การฝึกหัดครูในปัจจุบันของกรมการฝึกหัดครู

การฝึกหัดครูในประเทศไทยได้ดำเนินมาเป็นเวลากว่า 80 ปีแล้ว คือนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2435 ซึ่งเป็นปีที่ได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูแห่งแรก เรียกว่า "โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์"¹ อยู่ในสังกัดกรมศึกษาธิการ กระทรวงธรรมการ จุดมุ่งหมายสำคัญในการจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครู ก็เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครู² หลังจากนั้นมา การฝึกหัดครูได้ขยายตัวเป็นลำดับ มีการจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูขึ้นหลายแห่งทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ปัจจุบัน มีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการผลิตครูอยู่หลายหน่วยงาน คือ ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ กรมการฝึกหัดครู กรมอาชีวศึกษา กรมศิลปากร และ กรมพลศึกษา

สำหรับกรมการฝึกหัดครูซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการผลิตครูนั้น ได้รับนิคมอบผลิตครูส่วนใหญ่สนองความต้องการในการจัดการศึกษาของประเทศ³ ปัจจุบันได้จัดดำเนินการผลิตครูทั้งระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง และระดับปริญญา และช่วยส่งเสริมวิद्यฐานะของครูประจำการในโรงเรียนทั่วประเทศ ให้มีวุฒิเพิ่มขึ้น ซึ่งจะเป็นการยกระดับการเรียนการสอนในโรงเรียนต่าง ๆ โดยการร่วมมือกับคุรุสภาจัดให้วิทยาลัยครูทั่วประเทศดำเนินการอบรมครูในวันเสาร์หรือวันอาทิตย์ระยะยาว และในระหว่างปิดภาค

¹บุญเจือ อองคประดิษฐ์, ประวัติโรงเรียนฝึกหัดครู (สมาคมการศึกษาแห่งประเทศไทย, 2508), หน้า 1.

²กรมการฝึกหัดครู, ผลงานครบรอบ 16 ปีของกรมการฝึกหัดครู (พระชนกระ: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2514), หน้า 1.

³บุญถิ่น อัตถากร และ รัตนา ตันบุญเต็ก, การเตรียมครู (พระชนกระ: กรมการฝึกหัดครู, 2513), หน้า 8.

ถูกรื้อถอน แล้วจัดให้มีการสอนวิชาชุด กรมการฝึกหัดครูมีสถานศึกษาหรือวิทยาลัยครูในสังกัดตั้ง
 อยู่ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค รวม 36 แห่ง เปิดดำเนินการสอนแล้ว 29 แห่ง อยู่ใน
 ส่วนกลาง 6 แห่ง และส่วนภูมิภาค 23 แห่ง และยังมีอยู่ระหว่างการก่อสร้างในส่วนภูมิภาค
 ซึ่งจะเปิดทำการสอนในปีต่อไปอีก 7 แห่ง เมื่อวิทยาลัยครูจุกตั้งเต็มรูปแบบแล้ว เฉลี่ย
 ทั่วประเทศจะมีวิทยาลัยครู 1 แห่ง ทำหน้าที่รับผิดชอบผลิตครูให้ 2 จังหวัด วิทยาลัยครูทุกแห่ง
 ทำหน้าที่ผลิตครูในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา (ป.กศ.) และประกาศนียบัตรวิชาการ
 ศึกษาชั้นสูง (ป.กศ.สูง) ปัจจุบัน มีวิทยาลัยครู 17 แห่งทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคได้รับ
 รับผิดชอบในการผลิตครูระดับปริญญาตรี ตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ. 2518 ซึ่งเริ่มเปิด
 สอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2517 ในสาขาวิชาเอกที่วิทยาลัยครูแต่ละแห่งมีความพร้อม โดยอนุโลม
 ใช้หลักสูตรระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒไปก่อน และจะเริ่มใช้หลักสูตรใหม่
 ที่คณะกรรมการร่างหลักสูตรกำลังดำเนินการในปีการศึกษา 2519

การส่งเสริมคุณภาพของการศึกษาให้สูงขึ้นนั้น สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่คองคำนึงคือคุณภาพ
 ของครู จากการประชุมระดับรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการของ ยูเนสโก ในภูมิภาคเอเชีย
 เมื่อวันที่ 22 - 29 พฤศจิกายน 2508 ได้กล่าวถึงความสำคัญของคุณภาพครูว่า คุณภาพของครู
 เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะเป็นตัวกำหนดอัตราการขยายทางการศึกษา และเป็นจุดระหว่าง
 การขยายการศึกษาทั้งทางด้านปริมาณและคุณภาพ⁴ ปัจจัยที่จะกำหนดคุณภาพของครูนั้นมีหลาย
 สิ่ง สิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งคือความรู้ด้านวิชาการที่จะสอน จากการวิจัยของ ส้ารวล อูทินทุ⁵
 ในปี พ.ศ. 2507 ซึ่งได้ศึกษาสถานะครูของประเทศในภาคพื้นเอเชีย ได้ข้อค้นพบว่า สถานะ
 ทางวิชาการ (Academic Status) ของครูในภาคพื้นเอเชียอยู่ในเกณฑ์ ประเทศไทย

⁴Unesco, Prospective of Education in Asia (Bangkok: Unesco, 1965), p. 107.

⁵ส้ารวล อูทินทุ, "การศึกษาสถานะครูของประเทศในภาคพื้นเอเชีย, วิทยานิพนธ์
 ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชานิเทศและบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
 2507).

เป็นประเทศที่มีสถานะทางวิชาการสูงที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในภาคพื้นเอเชียด้วยกัน ในช่วงเวลานี้ ขณะที่การศึกษาได้ขยายตัวขึ้น ความจำเป็นที่จะต้องผลิตครูที่มีคุณภาพเฉพาะ สาขาวิชาที่มีมากขึ้น สิ่งหนึ่งที่เกิดเป็นปัญหาตามมา เมื่อระบบการฝึกหัดครูขยายตัว คือ เรื่อง เกี่ยวกับการจัดหาบุคลากร ประเภทครูอาจารย์ที่มีคุณภาพ ประสบการณ์ และความสามารถที่จะ ออกไปเตรียมครูสำหรับโรงเรียนในระดับต่าง ๆ การฝึกหัดครูเป็นปัจจัยสำคัญของการจัด การศึกษา จากโครงการศึกษาของเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี (ม.ร.ว.เปีย มาลากุล) ที่ได้ร่างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2441 ได้กล่าวถึงความสำคัญของการฝึกหัดครูตอนหนึ่งว่า "...การ ศึกษาในกรุงสยามปัจจุบันนี้ และในอนาคตต้องการครูเป็นที่ตั้ง ครูดีแล้วก็ให้การเล่าเรียนศึกษา ดี การใหญ่สำคัญของกรมศึกษาธิการก็คือ ฝึกหัดครูให้ดี แล้วเป็นทางจริง ๆ ที่จะให้การศึกษ เล่าเรียนในบ้าน เมืองคำเนินสู่ทางเจริญ..."⁶ การฝึกหัดครูจำเป็นต้องส่งเสริมคุณภาพ ความรู้ไปกับปริมาณ เพื่อคุณภาพการศึกษาของส่วนรวมได้สูงยิ่งขึ้น ผู้ที่มีบทบาทสำคัญคือคณาจารย์ ในสถาบันฝึกหัดครู ซึ่งจะต้อง เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ แต่เท่าที่ เป็นอยู่ในปัจจุบันปรากฏว่า วิทยาลัยครูขาดแคลนอาจารย์ที่ได้รับการฝึกฝนอบรมโดยตรงทาง สาขการฝึกหัดครู⁷ ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากมิได้มีการวางแผนสร้างบุคลากร หรืออาจารย์ที่ จะมาทำการสอนในสถาบันต่าง ๆ เกี่ยวกับการฝึกหัดครูโดยตรง⁸

การแสวงหาบุคลากร ของ กรมการฝึกหัดครู

การแสวงหาบุคลากรของกรมการฝึกหัดครูจัดกระทำโดยกองการเจ้าหน้าที่ ซึ่งเป็น หน่วยงานที่ทำหน้าที่ประสานงานด้านบริหารบุคคลระหว่างวิทยาลัยครูต่าง ๆ โดยมีลำดับดังนี้

⁶บุญเจือ อองคประดิษฐ์, เรื่องเดิม, หน้า 6.

⁷ กองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, แผนการผลิตกำลังคนระดับ กลางระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) (อัครสำเนา, พ.ย. 2517), หน้า 5.

⁸ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการสัมมนา เรื่องการฝึกหัดครู ในประเทศไทย (พฤษภาคม, 2515), หน้า ก.6.

1. การสรรหา กรรมการฝึกหัดครูจะประกาศรับสมัครสอบแข่งขันเพื่อบรรจุบุคคลเข้ารับราชการ คุณสมบัติทั่วไปของผู้มีสิทธิสมัครนั้น เป็นไปตามความในมาตรา 24 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 และมีคุณสมบัติเฉพาะตรงตามประกาศรับสมัครสอบในตำแหน่งที่สมัครสอบ

2. วิธีการสอบ มีทั้งการสอบข้อเขียนและการสอบสัมภาษณ์
การสอบข้อเขียน วิชาที่สอบมี

1. ความสามารถทั่วไป

2. ภาษาไทย

3. ความรู้ความสามารถ ที่ใช้เฉพาะตำแหน่งวิชาที่ 1 สอบความรู้เกี่ยวกับ

วิชาเฉพาะวุฒิ

4. ความรู้ความสามารถที่ใช้เฉพาะตำแหน่งวิชาที่ 2 สอบความรู้เกี่ยวกับ

วิชาครู กฎหมาย และระเบียบข้าราชการ

3. การบรรจุแต่งตั้ง ผู้ที่ผ่านการสอบแข่งขัน ทางกรรมการฝึกหัดครูจะบรรจุเข้ารับราชการตามลำดับที่สอบได้ ผู้ที่สอบได้คะแนนดีจะมีสิทธิได้รับการพิจารณาคัดเลือกบรรจุก่อน ส่วนผู้ที่ได้คะแนนรองลงไปจะขึ้นบัญชีไว้รอการบรรจุเมื่อมีอัตรา และถ้ามีการสอบแข่งขันใหม่ก็ยกเลิกบัญชีที่สอบได้ตามระเบียบของราชการ

ในการพิจารณาคัดเลือกบุคคลที่จะทำหน้าที่สอนในสถานศึกษาฝึกหัดครูนั้น น่าจะตั้งคำนึงถึงหลักเกณฑ์หลายประการ และใช้วิธีการที่เหมาะสมรัดกุม เพื่อให้ได้บุคคลที่เหมาะสมที่สุดมาเป็นอาจารย์ฝึกหัดครู ในเรื่องนี้ คริส เอ คี ยิง และ ริชาร์ด วินน์⁹ ได้อธิบายถึงลักษณะของผู้ที่จะเป็นครูของครู หรืออาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูว่า ในด้านวิชาการ ควรจะเป็นผู้มีความรู้ระดับปริญญาโท ซึ่งได้เรียนวิชาศึกษาศาสตร์ จิตวิทยา และมีประสบการณ์ในการสอนตามโรงเรียน หรือเคยเป็นครูในโรงเรียนระดับประถม และมีชม หรือฝึกหัดครูมาแล้ว

⁹ De Young, Chris A. and Wynn, Richard, American Education

(4th ed.; New York: McGraw-Hill, 1960), p. 253-254.

คุณวุฒิของอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครู

ในประเทศที่มีความก้าวหน้าทางการศึกษา อาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณวุฒิในระดับสูง โดยจะต้องสำเร็จการศึกษาจากสถาบันฝึกหัดครู หรือสำเร็จการศึกษาจากวิชาการหรือวิชาชีพแขนงอื่น และได้ศึกษาวิชาครูถึงขั้นประกาศนียบัตรหรือปริญญา ประเทศสหรัฐอเมริกาถือว่าคุณวุฒิของครูอาจารย์เป็นสิ่งจำเป็นในการที่จะทำให้การศึกษาได้มาตรฐาน คุณวุฒิของอาจารย์ทั้งสาขาวิชาการและสาขาวิชาชีพในสถาบันฝึกหัดครูกำหนดในชั้นปริญญาโทและปริญญาเอก และตามปกติจะพิจารณาตามเกี่ยวกับวิชาครู จิตวิทยา และการฝึกสอนด้วย¹⁰ ผู้ที่สอนในสาขาการศึกษาทั่วไป จะต้องมีคุณวุฒิประกาศนียบัตรทางศึกษาศาสตร์ (Liberal Education) และมีความเชี่ยวชาญเฉพาะวิชาในชั้นปริญญาโทหรือปริญญาเอก สำหรับการสอนวิชาชีพพิเศษเช่น พลศึกษา คนตรี ปกติให้ผู้มีคุณวุฒิชั้นปริญญาโท แต่เนื่องจากจำนวนอาจารย์มีมากขึ้น จึงได้พิจารณาคุณวุฒิถึงชั้นปริญญาเอก¹¹

จากการประชุมระหว่างชาติของยูเนสโกในภูมิภาคเอเชียที่กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ ในปี พ.ศ. 2503 มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการฝึกหัดครูว่า ควรมีการฝึกบุคคลก่อนการสอนในระดับสูง เพื่อเตรียมสำหรับเป็นอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูในแต่ละประเทศให้มีจำนวนเพียงพอเพื่อประโยชน์ทางการฝึกหัดครู¹² และยูเนสโกได้จัดตั้งสถาบันสำหรับนักการศึกษาเกี่ยวกับการฝึกหัดครูในภูมิภาคเอเชีย (Asian Institution for Teacher Educators) ขึ้นที่ประเทศฟิลิปปินส์ เพื่อช่วยเหลือประเทศสมาชิกในเอเชีย ในปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพของการ

¹⁰Unesco, Secondary Teacher Training (Geneva, International Bureau of Education, 1954), p. 179.

¹¹Unesco, Training of Primary Teacher Training Staff (Geneva, International Bureau of Education, 1957), p. 193.

¹²Unesco, Teacher Education in Asia: a regional survey (Bangkok: Regional Office for Education in Asia, 1972), pp. 39-40.

ฝึกหัดครู ประเทศสมาชิกในเอเชียได้พัฒนาโปรแกรมชั้นมัธยมศึกษา เพื่อเป็นแหล่งในการจัด
เตรียมอาจารย์สำหรับสอนในสถาบันฝึกหัดครู และได้กำหนดคุณวุฒิขั้นต่ำของอาจารย์ในสถาบัน
ฝึกหัดครูดังนี้¹³

ในประเทศอัฟกานิสถาน ผู้ที่จะเป็นอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูจะต้องสำเร็จการ
ศึกษาชั้นปริญญาตรี และได้รับประกาศนียบัตรด้านการสอน (Teaching Diploma) จากสถาน
ศึกษาสำหรับอาจารย์ฝึกหัดครู พร้อมทั้งมีประสบการณ์การสอนระดับประถมและมัธยมศึกษา
มาแล้ว สำหรับผู้ที่สอนวิชาพิเศษ เช่น พลศึกษา ศิลปะ และหัตถศึกษา จะต้องได้ประกาศนียบัตร
สามัญศึกษาชั้นปีที่ 12 หรือมีคุณวุฒิสองเท่านี้ เช่น ประกาศนียบัตรจากวิทยาลัยครู หรือปริญญา
จากมหาวิทยาลัย และได้รับการฝึกหัดเป็นพิเศษในวิชานั้นจากสถานศึกษาสำหรับอาจารย์ฝึกหัดครู
สหภาพพม่า กำหนดว่า อาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูทุกคนอย่างต่ำจะต้องได้รับปริญญา
ตรีทางการศึกษา (B.Ed.) และเคยทำงานบริการด้านการสอนในโรงเรียนของรัฐมาแล้ว
อย่างน้อย 3 ปี การคัดเลือกบุคคลเข้าเป็นอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครู จะรับสมัครจากบรรดา
ครูใหญ่หรือครูที่มีประสบการณ์ทางการสอนในโรงเรียนต่าง ๆ

ลังกา กำหนดคุณวุฒิของผู้สอนในสถาบันฝึกหัดครูจะต้องได้ประกาศนียบัตรครูพิเศษ
(Specialist Teachers' Certificate) และมีประสบการณ์ทางการสอนเป็นเวลา 5 ปี
แต่ในกรณีที่มีคุณวุฒิขั้นปริญญา จะต้องม่ประสบการณ์การสอน 3 ปี และได้คาดหวังไว้ในอนาคต
ว่าต่อไปจะกำหนดคุณวุฒิระดับปริญญาโท

จีน (ไต้หวัน) คุณวุฒิขั้นต่ำของอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูที่กำหนดไว้คือ ปริญญาตรี
ทางศึกษาศาสตร์

อินเดียน คุณวุฒิขั้นต่ำสำหรับอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูระดับประถมศึกษาคือ ปริญญาตรี
(B.A.) กับปริญญาตรีทางศึกษาศาสตร์ (B.Ed.) สำหรับอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูระดับมัธยม
ศึกษาจะต้องมีคุณวุฒิต่อไปนี้เป็นคือ ปริญญาตรี (B.A. หรือ B.S.) กับปริญญาโททางศึกษาศาสตร์
(M.Ed.) หรือปริญญาโท (M.A. หรือ M.S.) กับปริญญาตรีทางศึกษาศาสตร์ (B.Ed.) แต่

¹³Ibid., pp. 41-246.

คุณวุฒิที่กำหนดไว้นี้ คณะกรรมการการศึกษาประจำปี 1964 - 66 มีความคิดว่าไม่เพียงพอสำหรับสอนในสถาบันฝึกหัดครู และข้อเสนอแนะว่าอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูระดับประถมศึกษาควรมีวุฒิ B.A., M.Ed. หรือ M.A., B.Ed. และในสถาบันฝึกหัดครูระดับมัธยมศึกษา อาจารย์ควรจะมีวุฒิปริญญาโท 2 ปริญญา คือ ปริญญาโททางด้านวิชาสามัญ และปริญญาโททางศึกษาศาสตร์ หรืออาจจะมีวุฒิปริญญาเอก

อินโคนี่ เขีย กำนหนดว่า อาจารย์ที่สอนในสถาบันฝึกหัดครูต้องมีคุณวุฒิปริญญาตรี หรือปริญญาโททางศึกษาศาสตร์

อิหร่าน กำนหนดว่า ในสถาบันฝึกหัดครูระดับประถมศึกษา อาจารย์ผู้สอนต้องมีวุฒิปริญญาตรีทางศึกษาศาสตร์ ส่วนในสถาบันฝึกหัดครูระดับสูง อาจารย์จะต้องได้รับปริญญาโทหรือปริญญาเอกจากต่างประเทศ

สาธารณรัฐเยอรมัน คุณวุฒิที่ต้องการสำหรับเป็นอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูระดับมัธยมศึกษา คือ ชั้นปริญญาโทหรือปริญญาเอก

เกาหลีใต้ อาจารย์ที่สอนในสถาบันฝึกหัดครูจะต้องจบการศึกษาจากวิทยาลัยชั้นต้น (Junior College) ซึ่งเทียบเท่ากับระดับปีที่ 2 ของมหาวิทยาลัย หรือจบการศึกษา ระดับปริญญาตรี มีผลงานวิจัยและประสบการณ์การสอนตามจำนวนปีที่กำหนดของ แต่ละสถาบัน

ลาว ผู้สอนในสถาบันฝึกหัดครูระดับประถมศึกษาจะต้องมีคุณวุฒิขั้นต่ำ คือ สำเร็จชั้นมัธยมศึกษา และมีประสบการณ์การสอนในโรงเรียนประถมศึกษามาแล้ว ในสถาบันฝึกหัดครูระดับมัธยมศึกษา อาจารย์ผู้สอนต้องมีคุณวุฒิขั้นสูงจากต่างประเทศ

มาเลเซีย กำนหนดคุณวุฒิอาจารย์ฝึกหัดครูระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น คือ ชั้นประกาศนียบัตรหรือปริญญาตรี ส่วนการฝึกหัดครูระดับสูง ผู้สอนจะต้องมีคุณวุฒิสองเท่าชั้นปริญญาตรี

เนปาล ในสถาบันฝึกหัดครูระดับประถมศึกษากำหนดยุทธศาสตร์ของผู้สอนในชั้นปริญญาตรี ในสถาบันฝึกหัดครูระดับมัธยม อาจารย์ผู้สอนจะต้องมีคุณวุฒิปริญญาโท และประกาศนียบัตรหรือประสบการณ์ทางด้านการศึกษา

ปากีสถาน กำนหนดคุณวุฒิขั้นต่ำของอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูระดับประถมศึกษา คือ ปริญญาตรี (B.A. หรือ B.S.) กับปริญญาหรือประกาศนียบัตรทางด้านการศึกษา ในสถาบัน

ฝึกหัดครู ระดับมัธยมศึกษา คุณวุฒิที่กำหนดคือปริญญาโท (M.A. หรือ M.S.) กับปริญญาตรีหรือประกาศนียบัตรทางการสอน (Degree or Diploma in Teaching)

ฟิลิปปินส์ อาจารย์ฝึกหัดครูที่สอนในวิทยาลัยชั้นต้น (Junior College) จะต้องมีคุณวุฒิอย่างต่ำชั้นปริญญาตรี และถ้าสอนในวิทยาลัยชั้นสูง (Senior College) จะต้องมีคุณวุฒิสูงกว่าปริญญาตรี

สิงคโปร์ กำหนดคุณวุฒิขั้นต่ำสำหรับผู้สอนในวิทยาลัยครู คือประกาศนียบัตรเฉพาะสาขาวิชา หรือปริญญาตรี และประกาศนียบัตรทางศึกษาศาสตร์

อิสราเอล กำหนดว่า อาจารย์ที่สอนในสถาบันฝึกหัดครูในสาขาวิชาชีพหรือวิชาการศึกษา จะต้องมีคุณวุฒิระดับปริญญาโทหรือเอก อาจารย์ที่สอนวิชาสายสามัญอย่างน้อยจะต้องมีคุณวุฒิระดับปริญญาตรี แต่ความมุ่งหมายที่แท้จริงของการผู้มีคุณวุฒิชั้นปริญญาโทหรือปริญญาเอกมากกว่า ส่วนคุณวุฒิของอาจารย์ที่สอนวิชาพิเศษมิได้กำหนดไว้เป็นทางการ แต่ในทางปฏิบัติก็มักจะเป็นผู้ที่ได้รับปริญญาจากมหาวิทยาลัยเช่นเดียวกัน¹⁴

ในประเทศญี่ปุ่น กำหนดคุณวุฒิอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูดังนี้¹⁵

ศาสตราจารย์ จะต้องได้รับปริญญาเอกหรือเทียบเท่า และมีประสบการณ์หรือผลงานทางวิชาการปรากฏเป็นที่รับรอง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ จะต้อง มีประสบการณ์และผลงานเช่นเดียวกับศาสตราจารย์ แต่คุณวุฒิทางวิชาการ กำหนดไว้เพียงระดับปริญญาโท

อาจารย์ประจำ กำหนดคุณวุฒิในระดับปริญญาโท

สำหรับประเทศไทย กำหนดคุณวุฒิขั้นต่ำของอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครู คือปริญญาตรี และมีความมุ่งหวังที่จะยกสถานะทางวิชาการให้สูงขึ้นถึงระดับปริญญาโทและปริญญาเอก¹⁶ ตาม

¹⁴Unesco, Training of Primary Teacher Training Staff (Geneva, International Bureau of Education, 1957), p. 128.

¹⁵Unesco, Teacher Education in Asia: a regional survey (Bangkok: Regional Office for Education in Asia, 1972), p. 150.

¹⁶Ibid., p. 245.

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยครู พ.ศ. 2518 ใ้กำหนดคุณวุฒิของคณาจารย์ในวิทยาลัยครู ดังนี้¹⁷

มาตรา ๒๗ ศาสตราจารย์ต้องมีคุณวุฒิดังนี้

1. โดปรีตญา เอกหรือเทียบเท่าในสาขาวิชาที่มีการสอนในวิทยาลัยครูจากมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นซึ่งสภารับรอง และไ้ทำการสอนมาแล้ว ไม่น้อยกว่าห้าปีในวิทยาลัยครู หรือในมหาวิทยาลัย หรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นซึ่งสภารับรองและไ้ทำการวิจัยถึงขั้นที่สภาเห็นว่า ไ้ผลดี หรือมีผลงานทางวิชาการปรากฏเป็นที่รับรองของสภา
2. โดปรีตญาโทหรือเทียบเท่าในสาขาวิชาที่มีการสอนในวิทยาลัยครูหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นซึ่งสภารับรอง และไ้ทำการสอนมาแล้ว ไม่น้อยกว่าสิบปีในวิทยาลัยครู หรือในมหาวิทยาลัย หรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นซึ่งสภารับรอง และไ้ทำการวิจัยถึงขั้นที่สภาเห็นว่า ไ้ผลดี หรือมีผลงานทางวิชาการปรากฏเป็นที่รับรองของสภา
3. โดปรีตญาตรีจากวิทยาลัยครู หรือโดปรีตญาตรีหรือเทียบเท่าในสาขาวิชาที่มีการสอนในวิทยาลัยครูจากมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นซึ่งสภารับรองและไ้ทำการสอนมาแล้ว ไม่น้อยกว่าสิบห้าปีในวิทยาลัยครู หรือในมหาวิทยาลัย หรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นซึ่งสภารับรอง และไ้ทำการวิจัยถึงขั้นที่สภาเห็นว่า ไ้ผลดี หรือมีผลงานทางวิชาการปรากฏเป็นที่รับรองของสภา
4. โดปรีตญาตรีจากวิทยาลัยครู หรือโดปรีตญาตรีหรือเทียบเท่าในสาขาวิชาที่มีการสอนในวิทยาลัยครู จากมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่นซึ่งสภารับรอง และไ้ทำการวิจัยถึงขั้นที่สภาเห็นว่า ไ้ผลดีเป็นพิเศษในสาขาวิชาที่มีการสอนในวิทยาลัยครู หรือมีผลงานทางวิชาการปรากฏเป็นที่รับรองของสภาว่า เป็นผลงานที่ดี เกินและมีประโยชน์อย่างยิ่ง หรือ
5. มีความชำนาญอย่างยิงในสาขาวิชาที่มีการสอนในวิทยาลัยครู และไ้ทำการสอนและวิจัยในสาขาวิชาดังกล่าวมาแล้ว ไม่น้อยกว่าสิบปีถึงขั้นที่สภาเห็นว่า ไ้ผลดี

¹⁷กรมการฝึกหัดครู, "พระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ. 2518," แนวใหม่ของการฝึกหัดครู (กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์การศาสนา, 2518), หน้า 10-12.

4. มีความชำนาญในสาขาวิชาที่มีการสอนในวิทยาลัยครู และได้
ทำการสอนและวิจัยในสาขาวิชาดังกล่าวมาแล้ว ไม่น้อยกว่าสิบปี ถึงขั้น
ที่สภาเห็นว่า ไคณลคิ

มาตรา 30 อาจารย์ประจำต้องมีคุณวุฒิไคปรีตฤตากรจากวิทยาลัยครู
หรือไคปรีตฤตากรหรือเทียบเท่าจากมหาวิทยาลัยหรือสถาบันอุดมศึกษาอื่น
ซึ่งสภารับรอง หรือเป็นผู้มีความชำนาญในสาขาวิชาที่มีการสอนใน
วิทยาลัยครู

ในปี พ.ศ. 2507 จารุวัฒน์ วิศาลเวชกิจ¹⁸ ได้วิจัยเรื่องผลงานและวุฒิความ
สามารถของครูสังกัดกองโรงเรียนฝึกหัดครู โดยใช้แบบสอบถามสำรวจจากครูบรรจุใหม่ตั้งแต่
ปีการศึกษา 2501 - 2506 ได้ข้อค้นพบว่า กรมการฝึกหัดครูมีครูประจำการที่มีวุฒิตั้งแต่
ปรีตฤตากรขึ้นไปเป็นส่วนใหญ่ อัตราส่วนของครูมีปรีตฤตากับครูที่ไม่มีปรีตฤตากร อยู่ในอัตราประมาณ
14:1 ครูที่มีวุฒิความสามารถในวิชาต่าง ๆ ยังมีจำนวนไม่พอแก่ความต้องการของโรงเรียน
ฝึกหัดครูหรือวิทยาลัยครูในขณะนั้น เฉพาะอย่างยิ่ง วิชาคณิตศาสตร์ เคมี สังคมศึกษา และ
เกษตรกรรม แคววิชาภาษาอังกฤษ และการศึกษา มีครูที่มีวุฒิความสามารถจำนวนมากเกินพอ
อยู่แล้ว

จากผลการศึกษาและวิจัยปัญหาการผลิตครูของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ¹⁹
พบว่า วุฒิของครูอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูมีผลโดยตรงต่อการสอบไล่ได้และสอบไล่ตกของ
นักเรียนฝึกหัดครู คณะกรรมการได้กำหนดสัดส่วนคุณวุฒิครูระดับฝึกหัดครู โดยประมาณไว้ว่า
จะสามารถทำการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผล ความหลักเกณฑ์ดังนี้

วุฒิปรีตฤตากร : วุฒิต่ำ ๆ เท่ากับ 9 : 1

¹⁸ จารุวัฒน์ วิศาลเวชกิจ, "ผลงานและวุฒิความสามารถของครูสังกัดกองโรงเรียน
ฝึกหัดครู", (วิทยานิพนธ์ปรีตฤตากรศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2507).

¹⁹ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการประเมินผลการพัฒนาการ
ศึกษา การฝึกหัดครู ปีการศึกษา 2510 - 2514 (พระนคร, 2515), หน้า 27-28.

ในสถาบันการศึกษาชั้นอุดมศึกษา เกณฑ์ที่เหมาะสมที่ยูเนสโกได้กำหนดสำหรับคุณวุฒิของอาจารย์ คือ ปริญาเอก:ปริญาโท:ปริญาตรี ในสัดส่วน 1.5:5:3.5²⁰ จากรายงานสรุปสถานภาพการศึกษาปัจจุบันในสถาบันอุดมศึกษา ของทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ²¹ พบว่า สัดส่วนคุณวุฒิของอาจารย์ประจำสำหรับมหาวิทยาลัยและสถาบันสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ ในปีการศึกษา 2515 มีสัดส่วนคุณวุฒิ ปริญาเอก:ปริญาโท:ปริญาตรี โดยเฉลี่ยเท่ากับ 1.0:4:3.4.7 ซึ่งยังต่ำกว่า เกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดโดยยูเนสโก

สำหรับคุณวุฒิของครูระดับมัธยมศึกษา อรุณี วชิราพรทิพย์²² ได้ทำการวิจัยเรื่อง สถานะภาพทางวิชาการของครูมัธยมศึกษา โดยศึกษาจากแบบรายงานครู ปีการศึกษา 2515 ได้ขอค้นพบว่า ครูมัธยมศึกษาทั่วประเทศมีวุฒิต่ำกว่าปริญาตรี โดยเฉลี่ยแล้วมีวุฒิระหว่างระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง กับอนุปริญา

เนื่องจากในภาวะปัจจุบัน วิทยาลัยครูสังกัดกรมการฝึกหัดครู ได้ขยายการศึกษาถึงระดับปริญาตรี และยังไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดได้ทำการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับคุณวุฒิของอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูในความมุ่งหมายเกี่ยวกับการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องคุณวุฒิของอาจารย์ในวิทยาลัยครู และผลงานการวิจัยนี้อาจจะใช้เป็นแนวทางการขยายการฝึกหัดครูในอนาคตจัดเตรียมอาจารย์หมวดวิชาต่าง ๆ ในวิทยาลัยครู ตามนโยบายการขยายการฝึกหัดครูในอนาคตต่อไป

²⁰สำนักงานปลัดทบวง ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ, รายงานสรุปสถานภาพการศึกษา ปัจจุบันในสถาบันอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัยของรัฐ ระหว่างปี 2517-2516, 1 ส.ค.2516, หน้า 18.

²¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 19.

²²อรุณี วชิราพรทิพย์, "สถานะภาพทางวิชาการของครูมัธยมศึกษา" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516).